

Fiberdragning i Kumla

L2012:7167 m.fl.

Åsby 4:1 m.fl.

Kumla socken

Mjölby kommun

Östergötlands län

Anders Olofsson

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet	Åsby 4:1 m.fl.
Socken/stad	Kumla
Kommun	Mjölby
Län och landskap	Östergötlands län
Lämningsnummer	L2012:7167 m.fl.
Digitala fastighetskartans blad	64E 6j NV, 64E 6j SV
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH2000
Mätteknik	RTK
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Länsstyrelsens dnr	431-13012-2019
Länsstyrelsens handläggare	Tom Carlsson
ÖM dnr	0330/19
ÖM projektnr	001357
ÖM Intrasisnr	-
Beställare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Utsikt Bredband AB
Projektledare	Anders Olofsson
Biträdande projektledare	-
Personal	Ann-Charlott Feldt
Fältarbetstid	2020-05-14
Totalt undersöktes	ca 134 löpmeter
Fynd	Nej
Foto	Digitala
Analyser	¹⁴ C-datering
Grafik	Anders Olofsson
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.

Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Fiberdragning i Kumla

Innehåll

Sammanfattning	2
Antikvarisk bakgrund	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte och Metod	5
Syfte	5
Metod	5
Resultat	9
Referenser	9
Appendix 1. Kalibrerade ¹⁴ C-dateringar	10
Bilaga 1. Schaktbeskrivningar	12

Omslagsbild: Schaktning vid Kumla kyrka. Foto mot SV, Ann-Charlott Feldt, ÖM.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

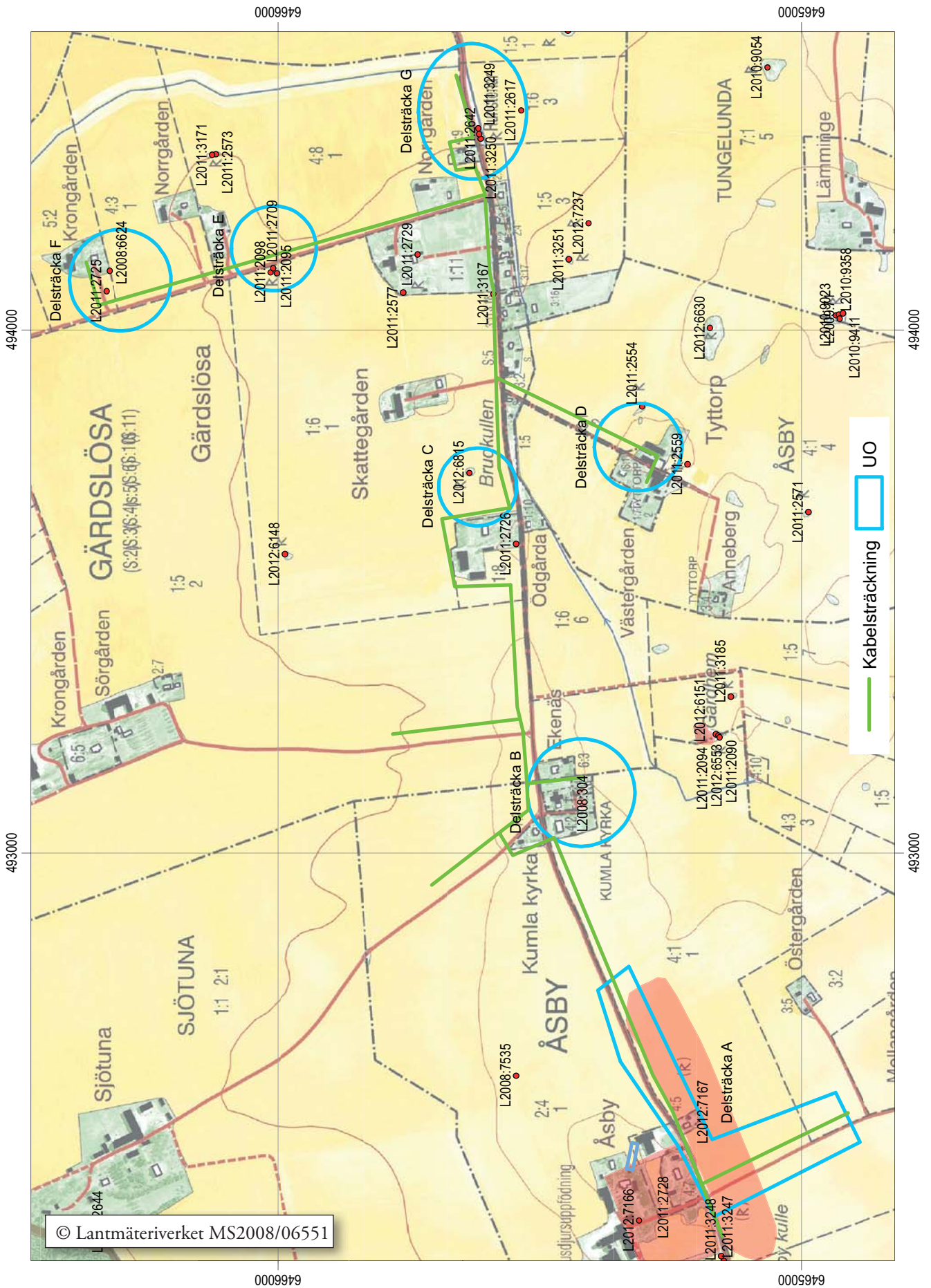
Östergötlands museum utförde i maj 2020 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom ett flertal fastigheter inom Kumla socken, Mjölby kommun, Östergötlands län. Arbetet föranleddes av schaktning för fiberkabel. Uppdragsgivare var Länsstyrelsen Östergötland och för kostnaderna stod Utsikt Bredband AB.

Totalt grävdes 20 schakt med en sammanlagd längd av ca 134 löpmeter. Två mörkfärgningar framkom, varav den ena ¹⁴C-daterades till vendeltid - vikingatid, närmare bestämt 668 - 862 AD (kalibrerat, 2 sigma).

I uppdraget ingick även en registrering och fotografering av lösfynden från stenåldersplatsen L2012:7167 (Kumla 24:1). Denna del av undersökningen fick dock utgå då fynden, trots efterforskningar, ej kunde lokaliseras.

Anders Olofsson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdena markerade. Skala 1:10 000.

Antikvarisk bakgrund

Utsikt Bredband AB planerade att gräva ner fiberkabler vid Kumla i Kumla socken, Mjölby kommun. Området vid Kumla är mycket rikt på fornlämningar. Länsstyrelsen beslutade att en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning skulle genomföras. Länsstyrelsen tilldelade Östergötlands museum att utföra den arkeologiska undersökningen. Projektansvarig vid Östergötlands museum har varit Anders Olofsson. Fältarbetet genomfördes av Ann-Charlott Feldt, medan rapporten skrivits av Anders Olofsson.

Områdesbeskrivning

Det aktuella området ligger i ett fullåkerslandskap på södra sidan av sjön Tåkern. Arbetsföretaget kom att ske helt inom RAÄ's riksintresse "Omberg-Tåkernområdet". Detta område är mycket rikt på fornlämningar från förhistorisk och historisk tid. Det finns bl.a. yxor från stenåldern, gravhögar från bronsåldern, gravfält och runstenar från järnåldern, en tidigmedeltida kyrka och historiska bytomter. Kabelschaktet kom att gå i närheten av flera av dessa fornlämningar.

Genom åren har ett flertal mindre arkeologiska undersökningar genomförts inom eller i närheten av de nu berörda fornlämningarna. Vid Tyttorp, Västergården, påträffades exempelvis härdar som daterades till medeltid (Carlsson 2001), vid Kumla kyrka hittades spår av bebyggelse från historisk tid (Feldt 2009). Östergötlands museum har genomfört omfattande schaktningsövervakningar väster om Kumla varpå flera boplatser och gravar påträffades (Björkhager & Nyberg 2013).

Inom boplatzen L2012:7167 (Kumla 24:1) har tidigare antikvariska åtgärder föranledda av täckdikning företagits vid två tillfällen. År 1987 utförde dåvarande RAÄ UV-mitt (Carin Claréus) en antikvarisk kontroll inom den östra delen av lokalen. I ett av de upptagna schakten syntes en 7 m lång och 0,3 meter djup nedgrävning omedelbart under matjorden. I leran, under matjorden framkom en knacksten. Även bränd lera, obrända ben m.m. framkom vid undersökningen (Nohrstedt 1996).

Hösten 1996 och våren 1997 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning inom den västra delen av boplatzen. Vid undersökningen framkom två härdar och ett stolphål (Skoglund 1997).

Kabelschaktet planeras genom/nära registrerade fornlämning och möjliga fornlämningar:

- L2012:7167 (Kumla 24:1), boplatz. En stenåldersboplatz där man tidigare hittat flera yxor, främst från neolitisk tid. Finns det bevarade lämningar under matjorden?
- L2010:2728 (Kumla 25:1), bytomt. Lämningsarna efter Åsby gamla tomt. Kvarvarande byggnader (beskrivs närmare i Björkhager & Nyberg 2013).
- L2008:304 (Kumla 37), bytomt. Ekenäs, strax intill Kumla kyrka. Fynd av kalkbruk, keramik mm från medeltid till yngre historisk tid (Feldt 2009).
- L2012:6815 (Kumla 5:1), hög. En stor gravhög som sannolikt är från bronsåldern. Möjligt finns det fler gravar och/eller boplatser i närheten.
- L2011:2559 (Kumla 36:1) boplatz/gårdslämnings. I närheten av Tyttorp har man tidigare konstaterat fornlämningar. Dessa är inte avgränsade.
- L2011:2095, L2001:2098 och L2011:2709 (Kumla 26:1-3), hällristningar. Närheten till fornlämningen gör att det troligen finns fler fornlämningar.
- L2011:2725 och L2008:6624 (Kumla 21:1 och Kumla 40), fynd. Fyndplats för två neolitiska stenyxor. Sannolikt finns det en stenåldersboplatz i området.
- L2011:2642 (Kumla 3:3), grav med rest sten. Det kan finnas fler gravar i närheten.
- L2011:3249 (Kumla 3:1), runsten. Flyttad ett kort stycke från sitt ursprungliga läge. Det kan finnas gravar i närheten.
- L2011:3250 (Kumla 3:2), runsten. Ursprungligt läge (?). Det kan finnas gravar i närheten.

Syfte och Metod

Syfte

Syftet med den arkeologiska undersökningen, i form av schaktningsovervakning, var att undvika att fornlamningar skadades och om fornlamningar anda patraffades att med ett vetenskapligt arbetssatt dokumentera och om mojligt datera den/de fornlamningar som framkom.

Fynden av yxor pa stenaldersboplatsen L2012:7167 (Kumla 24:1) ar exceptionella och avviker fran andra kanda boplatser i Ostergotland. Lansstyrelsen bedömde det relevant att uppdragstagaren sokte upp och tog kontakt med dem som forvarade fynden. Fynden skulle bedomas och fotograferas for att skapa en battre bild av vad boplatsen representerar.

Malgrupper var framst Lansstyrelsen och Utsikt Bredband AB.

Undersokningen skulle genomforas med hog ambitionsnivå men skulle anpassas till arbetet genom och intill de olika objekten.

Metod

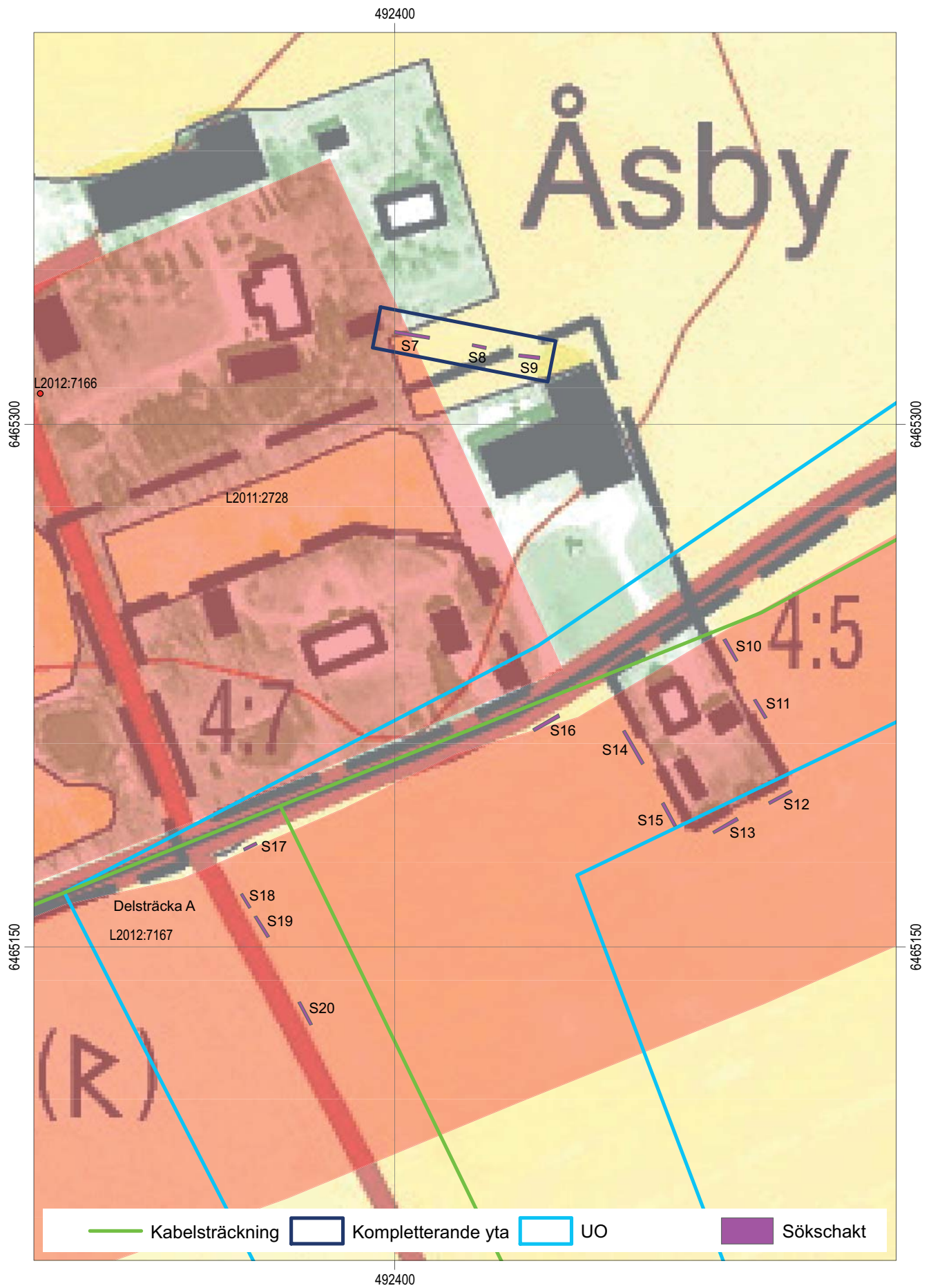
Enligt Lansstyrelsens forfragningsunderlag skulle, for att oppna undersokningens syfte och ambitionsnivå, arbetet besta av schaktningsovervakning i samband med att kabeldragningen utfors och/eller att schaktning utfors i forvag.

Strackan som var foremal for schaktningsovervakning uppgick ursprungligen till ca 1970 lommeter och var uppdelad i sju delstrackor, Delstracka A-G. Delstrackorna C-G hade dock redan gravts utan antikvarisk medverkan, varfor endast delstrackorna A och B kom att undersokas arkeologiskt. For att arbetsforetaget skulle lopa pa sa smidigt som mojligt utfordes den arkeologiska undersokningen genom att ett antal sokschakt drogs utefter den planerade ledningsstrackan som ännu ej gravts. I falt visade det sig även att schakt for fiber skulle gravas inom och strax öster om Åsby bytomt (L2011:2728), i tillagg drogs darfor tre provschakt även här. Totalt gravdes inom dessa delstrackor 20 schakt med en sammanlagd langd av ca 135 lommeter. Vid schaktningsovervakningen användes en skopbredd om 0,9 m.

Dokumentationen har skett med hjalp av skriftlig beskrivning, manuell inmatning, samt digital fotografering. Dokumentationsmaterialet forvaras pa Ostergotlands museum.

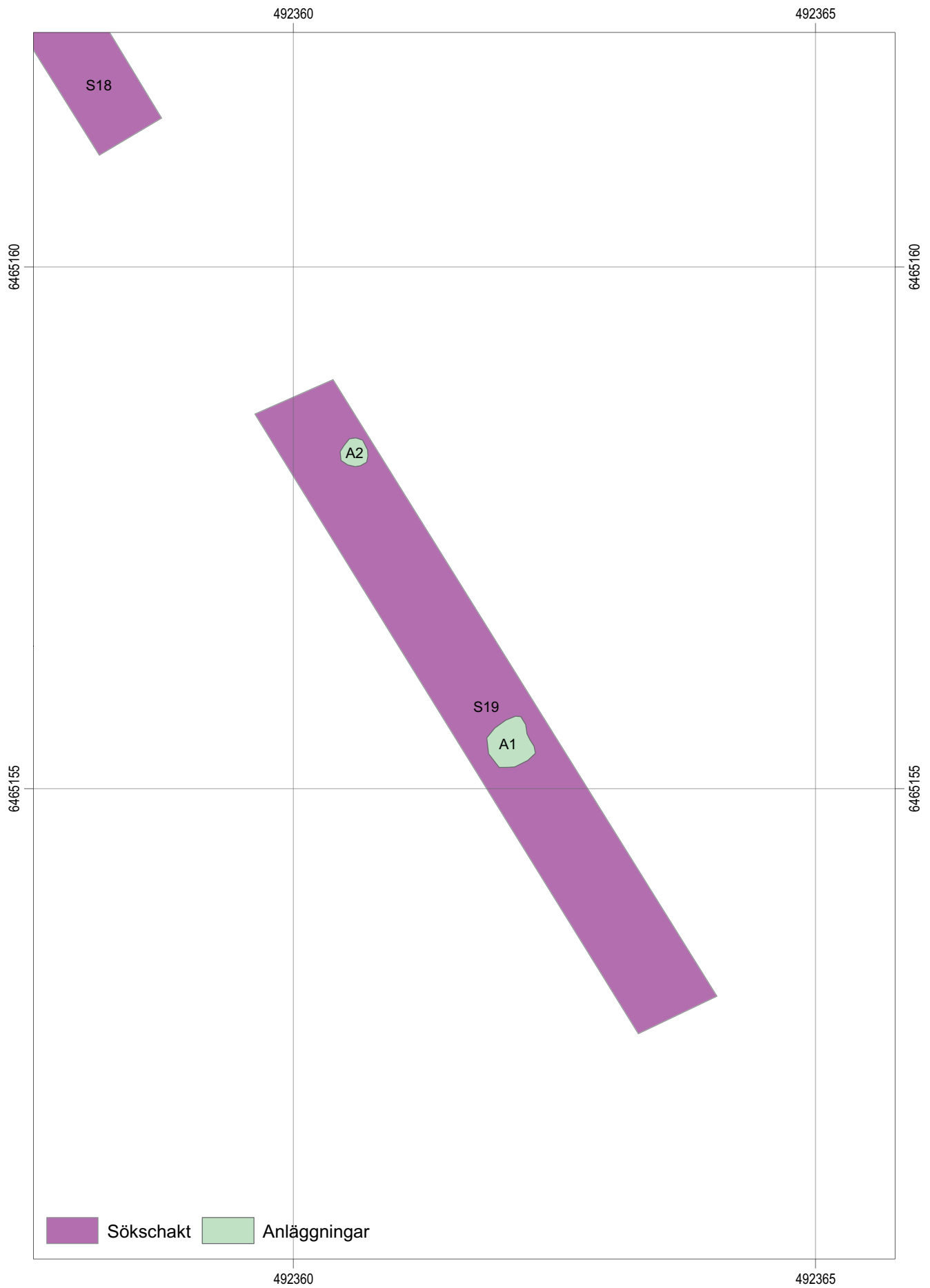
Figur 3. S18, 19 och 20 inom L2012:7167. Foto mot SV, Ann-Charlott Feldt, ÖM.

Figur 4. Utsnitt ur digitala Fastighetskartan. Delsträcka A och tillägssträcka. Skala 1:1500.

Figur 5. Utsnitt ur digitala Fastighetskartan. Delsträcka B. Skala 1:1500.

Figur 6. Detalj av S19 med A1 och A2. Skala 1:50.

Resultat

Två anläggningar framkom i den västligaste delen av delsträcka A:

A1

Mörkfärgning med koll/sot. Anläggningen, som framkom på 0,4 m djup, var i plan oregelbundet rundad och mätte ca 0,5 m i diam. Anläggningen profilgrävdes och befanns vara 0,05 m djup. Kolprov PK1 togs. Anläggningen ¹⁴C-daterades till vendeltid-vikingatid, närmare bestämt 668 - 862 AD (kalibrerat, 2 sigma).

A2

En lite mindre mörkfärgning, 0,28 m i diam. Anläggningen befanns efter undersökning vara 0,05 m djup.

Både A1 och A2 framkom inom L2012:7167, en större boplatssyta med lösfynd från stenålder. Dateringen av A1 visar att aktiviteter pågått på ytan även under yngre järnålder. De vid den ovan nämnda förundersökningen 1996-97 (Skoglund 1997) påträffade anläggningarna framkom ca 50-60 m väster om de vid föreliggande undersökning påträffade anläggningarna. Inga fynd påträffades och inget kol för datering samlades in vid undersökningen på 1990-talet, och det är således oklart hur dessa anläggningar förhåller sig kronologiskt gentemot de nu framkomna anläggningarna.

I Kulturmiljöregistret finns som tidigare nämnts uppgifter om lösfynd av knackstenar, yxor av flinta och bergart, flintavslag m.m. funna på stenåldersplatsen L2012:7167 (Kumla 24:1) inom Delsträcka A.

I uppdraget ingick även en enklare registrering och fotografering av dessa. Denna del av undersökningen fick dock utgå då fynden, trots efterforskningar, ej kunde lokaliserats.

Referenser

- Björkhager, V. & Nyberg, P. 2013. *Nya perspektiv på fornlämningar söder och öster om Tåkern. Rök, Svanshals, Hov, Kumla och Strå socknar. Ödeshögs, Mjölby och Vadstena kommuner. Östergötlands län. Samlingsrapport för arkeologisk utredning etapp 1 och 2 samt förundersökning och delundersökning.* Östergötlands museum. Rapport 2013:13.
- Carlsson, T. 2001. *Schaktning vid medeltida bytomter norr om Väderstad. Tyttorps-, Lämminges- Vallsbergs- m fl medeltida bytomter. Väderstads och Kumla socknar, Mjölby kommun. Arkeologisk utredning och förundersökning.* RAÄ UV Öst Rapport 2001:4.
- Feldt, A.-C. 2009. *Sökschakt vid Kumla kyrka, Kumla kyrka och Åsby 4:2, Kumla socken, Mjölby kommun, Östergötlands län. Arkeologisk förundersökning.* Östergötlands Länsmuseum. Rapport 2009:47.
- Nohrstedt, K. 1996. *Rapport. Antikvarisk kontroll. RAÄ 24, Åsby 4:1, Kumla socken, Mjölby kommun, Östergötland.* Riksantikvarieämbetet UV-Uppsala. Rapport.
- Skoglund, M. 1997. *Rapport. Åsby, invid Raä 8 o 24, Kumla socken, Mjölby kommun, Östergötland. Arkeologisk förundersökning 1996-1997.* Östergötlands länsmuseum. Rapport.

Appendix 1. Kalibrerade ^{14}C -dateringar

Uppsala 2021-04-12

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Telefax:
018 – 55 5736

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Anders Olofsson
Östergötlands länsmuseum
Box 232
581 02 LINKÖPING

Resultat av ^{14}C datering av träkol från Kumla socken, Östergötland. (p 3443)

Förbehandling av träkol:

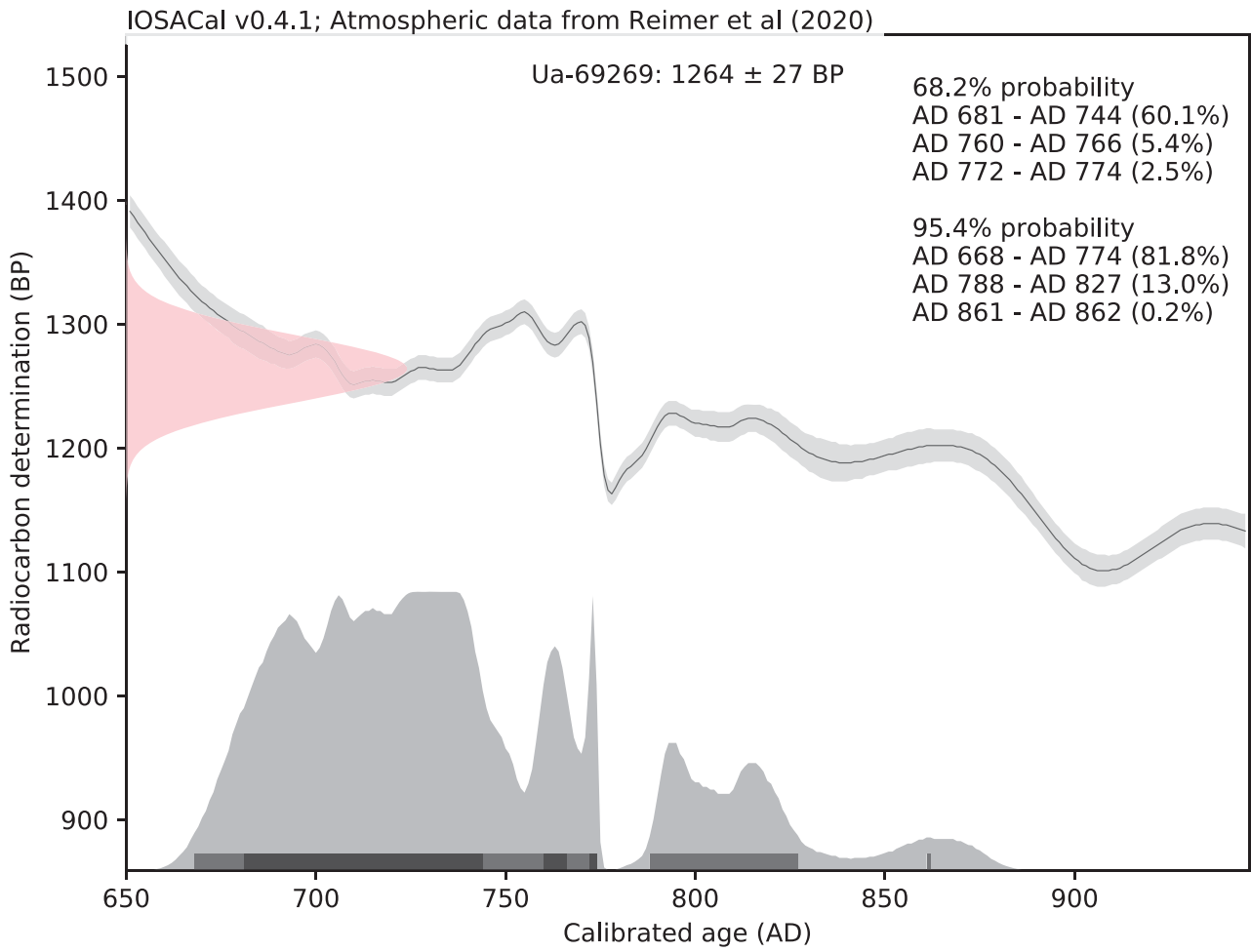
1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ^{14}C -innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰}$ V-PDB	^{14}C ålder BP
Ua-69269	L2012:7167, Åsby, A1	-25,6	1 264 ± 27

Kalibreringskurvor

Bilaga 1. Schaktbeskrivningar

S nr	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Fyllning	Undergrund	Övrigt
S1	4	0,9	0,7	Brun, lerig/moig matjord	Gulbrun lera	Inget av arkeologiskt intresse
S2	4	0,9	0,6	Brun, lerig/moig matjord	Gulbrun lera	Inget av arkeologiskt intresse
S3	4	0,9	0,6	Brun, lerig/moig matjord	Gulbrun lera	Inget av arkeologiskt intresse
S4	4	0,9	0,55	Brun, lerig/moig matjord	Gulbrun lera	Inget av arkeologiskt intresse
S5	4	0,9	0,5	Brun, lerig/moig matjord	Gulbrun lera	Inget av arkeologiskt intresse
S6	16	1,6	0,7	Brun, lerig/moig matjord	Gulbrun lera	Inget av arkeologiskt intresse
S7	10	0,9	0,4	Matjord	Gulbrun, moig lera, någon sten	Inget av arkeologiskt intresse
S8	4	0,9	0,5	Matjord	Gulbrun lera	Enstaka tegel
S9	6	0,9	0,65	Matjord	Gulbrun lera	Någon sten
S10	7	0,9	0,45	Grusig matjord	Brungul lera/silt	Hårdgrävt
S11	6	0,9	0,5	Matjord	Brungul lera/silt	Hårdgrävt
S12	7	0,9	0,6	Matjord	Gulbrun lera	Inget av arkeologiskt intresse
S13	8	0,9	0,55	Matjord	Gulbrun lera	Inget av arkeologiskt intresse
S14	11	0,9	0,5	Matjord	Gulbrun lera	Enstaka tegel
S15	8	0,9	0,45	Matjord	Gulbrun lera	Enstaka tegel
S16	8	0,9	0,6	Grusig matjord	Gråbrun lera	Inget av arkeologiskt intresse
S17	4	0,9	0,35	Grusig matjord	Gråbrun lera	Inget av arkeologiskt intresse
S18	5	0,9	0,5	Matjord (se övrigt)	Gråbrun lera	I botten som ett dike, mörk fyllning
S19	7	0,9	0,6	Matjord	Gråbrun lera	A1 och A2. S19: Här är fyllningen lite mörkare mot botten, kulturjord.
S20	7	0,9	0,5	Matjord	Gråbrun lera	Inget av arkeologiskt intresse

Östergötlands museum utförde i maj 2020 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom ett flertal fastigheter i Kumla socken, Mjölby kommun, Östergötlands län. Arbetet föranleddes av schaktning för fiberkabel.

Totalt grävdes 20 schakt med en sammanlagd längd av ca 134 löpmeter. Två mörkfärgningar framkom, varav den ena ¹⁴C-daterades till vendeltid-vikingatid, närmare bestämt 668 - 862 AD (kalibrerat, 2 sigma).

I uppdraget ingick även en registrering och fotografering av lösfyndet från stenåldersplatsen L2012:7167 (Kumla 24:1). Denna del av undersökningen fick dock utgå då fynden, trots efterforskningar, ej kunde lokaliseras.

ISSN 1403-9273

Rapport 2021:39